

JEAN BAPTISTE ARXÜ IDAZLEAREN MENDEURRENA

Maule, 1981-VI-27

Jean Haritschelhar

Jaun auzapeza, andereak eta jaunak,

Gaur, hemen bilduak girenez geroz, Ziberoko hiri nagusi hontan, SU AZIA batasunak gomitaturik, nahi nituzke bi hitz erran, Ziberotarrerri erakusteko zer den Euskaltzaindia eta ere zer harremanetan sar daitezkeen Ziberoa eta Euskaltzaindia.

Euskaltzaindia egina izan da, izenak salatzen duen bezala, euskararen zaintzeko. Sortu zen, duela orai 60 urte baino gehiago, Bizkaia, Gipuzkoa, Araba eta Nafarroako lau diputazionen nahiaz, lauek erabaki baitzuten beharrezkoa zela, ez bakarrik gure euskara maitea zaintzeko baina ere bultzatzeko, holako elkarte berezi bat hamabi ziren lehenbiziko euskaltzainak; heietan iparraldekoak hiru, aita Lhande ziberotar euskalkiaren lekuko. Geroztik hogoitalauetarat goititu da euskaltzainen kopurua eta ziberotar euskalkiak beti ukan du bere euskaltzaina: aita Lhande-en ondotik, Guillaume Eppherre Altzürükütar jaun kalonjea eta, hau zendu zelarik, Jean Louis Davant erakaslea.

Beraz, ziberotarra osoki sartua da Euskaltzaindian eta ez du Euskaltzaindiak baztertu nahi ziberotar euskalkia. Diote batzuek —badira holakoak edozoin erresumatan— euskalkien kontra dela Euskaltzaindia eta euskalkiak nahi dituela hil. Arrazoinik gabeko errana eta diot goraki —bereziki gaur Ziberoko hiri nagusi hontan— Euskaltzaindiak ez dituela sekulan arbuia euskalkiak, ez dela behin ere izan eta ez izanen euskalkien etsaia. Nola erran daiteke holakorik? Nork ez du ikusten, eta denbora berean ezagutzen, euskalkiak direla euskararen aberastasuna; haieri esker hobeki aztert daitekeela zer izan den euskara iragan denboretan, zer den orai ere. Beti izanen da euskalkia, orai arte izan den bezala, haur bakotxak amaren ezpain sakratuetarik entzun eta ikasi duen mintzaira, familian mintzatzen den hizkuntza, ama eskoletan erabilia izanen den lengoaia, herriak bere egun guzietako harremanetan eskuarki atxikiko duena.

Bainan nork ez du ikusten eta ezagutzen —ez balin baditu gogo bihotzak itsutuak— beharrezkoa digula eskolarentzat, irrati eta telebixtarentzat, literaturarentzat denek irakur eta konpreni dezaketen euskara bat, euskara batu bat.

Diot “eskolan”, emeki emeki beharko baitu haurrak bere euskalkia ongi ezagutu-eta, euskaldun guzien arteko lokarri izanen den euskara batua ikasi.

Diot “irrati eta telebixtan”, ez baitaitezke asma zazpi irrati eta zazpi telebixta Euskal Herri osoan, bainan denek ulert dezaketen mintzaira bat.

Diot “literaturan”, euskaldun irakurle guziek onart dezaketen euskara literario bat, biharko munduan, mail goragoko literatura baten sortzaile izan baitaitezke.

Horiek hola, geroari begira, ez dugu ahanzten ahal ziberotar euskalkiaren berezitasuna eta aberastasuna. Nola ahantz, duela bost mende baino gehiago ziberotar olerkari batek “huntü” zuela geroztik kantatzen den “Berreterretxen khantoria” ez baita hori bakarrik izan lur hontan sortu den kantore xarmagarria? Nola ahantz ere Ziberoko herrian jokatu diren “phastoralak” eta azken hogoita hamar urte hauetan emanak izan direnak Etxahun Iru-ri eta aita Junes Casenave idazleeri esker? Nola ahantz —nik segurik ez— Barkoxeko herriak eman diola euskal literaturari erromantiko olerkaririk handiena? Berenak bere utzirik ziberotarrerri, jakin dezatela duten berezitasuna eta aberastasuna ez dela bakarrik haiena bainan euskaldun guziena. Jadanik badakite: ikusi baitituzte Euskal Herriko zazpi hegaletarik heldu euskaldunak pastoralen mirestera; azkena, “Iparragirre”, Euskal Herri osoarena da, nahiz ziberotarrez idatzia.

Geroari begira ere, ez du Euskaltzaindiak ahanzten Ziberora: “Atlas linguistiko” bati buruz hasiak dira aparailuak eta obra baliosa hori nahi luke bultzatu beharrezkoa baitugu gure euskalkien hobeki ezagutzeko eta daukaten tokiaren hobeki aztertzeko. “Euskararen lekukoak” deitu liburu sortan agertuko dira ere ziberotar idazle zaharren obrak, hala nola agertu ziren, Euskaltzaindiaren laguntzari esker, Etxahun Barkoxeren olerki eta kantuak. Hortakotz beharko dira langileak, ikertzaileak, eta Euskaltzaindiak, bi besoak zabalik, “ongi etorri” edo “hunki jin” maitekorrena eginen die.

Ikusten duzuen bezala, baditu Euskaltzaindiak bere xede eta helburuak: Euskararen zaintzeko eta bultzatzeko biltzen ditu Euskal Herri osoko euskaltzain oso eta urgazleak, mugari kasurik egin gabe, hori baita Euskaltzaindiaren berezitasunik handiena. Hortakotz haren menpean behar dugu denek bat egin ziberotarrek manexekin, Iparraldekoek Hegoaldekoekin, beti gogoan atxikiz, euskalkiak diferenteak badira ere, euskara bat dela eta hizkuntzaren giblean kultura bat daukagula. Gure ikerketek, linguistika mailan, literatura mailan, etnologia mailan, erakusten daukute, atzo baino hobeki gaur, gaur baino hobeki bihar, euskaldun guzien arteko lokarriak direla hizkuntza eta kultura, eta Euskal Herriaren batasuna hizkuntzan eta kulturatan datzala.